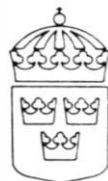

Motion till riksdagen

1988/89:U219

av Claes Roxbergh m. fl. (mp)
Biståndspolitiken

Mot.
1988/89
U219-221

Solidaritet med tredje världens folk

I dag pågår en utveckling som ökar den orättvisa fördelningen av världens tillgångar. Världens materiella standard bygger till stor del på utsugning av fattiga länder, bl. a. med hjälp av en orättvis världshandel. Vi måste ändra vår ekonomiska politik och handelspolitik, så att en rättvisare fördelning av världens inkomster och förmögenheter kan komma till stånd. En rättvis fördelning av världens resurser medför en materiellt sänkt standard för oss, något som vi måste acceptera.

Människor på flykt även av miljöskäl

Natur- och miljökatastrofer orsakar en alltmer desperat situation i världens fattiga länder. Vi kommer inte undan vetskapen att jordarna utarmas, att de bästa jordarna används till exportgrödor och att de skogbevuxna arealerna blir allt mindre. Växthuseffekten, som man misstänker ligger bakom torkan i bl.a. Afrika, Sydasiens och södra USA, kommer att förvärra situationen mångfaldigt i u-länderna. Dessutom innebär deras ekonomiska situation att de lockas ta emot riskavfall från i-länderna utan möjlighet att skydda vatten, mark och människor för följderna. Uppgiften att klara att mätta en allt snabbare ökande befolkning försvåras av vatten- och markförstöring samt skogsökning, för vilka både i-land och u-land bär ansvar. Ett nytt begrepp har myntats: MILJÖFLYKTINGAR. De utgör en växande skara, i dag uppskattad till ungefär 10 miljoner människor.

Miljöförstöringen leder till försämrade livsbetingelser, vilket i sin tur leder till ökad fattigdom, större sociala spänningar, ökade flyktingströmmar, krig och ytterligare kriser.

Allt detta gör självklart att de rika länderna måste öka sitt bistånd och minska de fattiga ländernas skuldbörda.

Har världen råd med Sverige?

De 20 % av befolkningen som bor i i-länderna förbrukar 80 % av naturresurserna. Miljöpartiet anser att vi måste arbeta för en ny solidarisk världsoordning och en radikalt förändrad hushållning med ändliga resurser.

I dag ligger Sverige i täten då det gäller verksamhet och livsstil som hotar vår globala överlevnad.

- Sverige genererar mer radioaktivt avfall per person än något annat land
- Sverige ligger i täten då det gäller utsläpp av miljöfarliga kväveoxider, räknat per person
- Sverige förbrukar per capita mer naturresurser, ändliga såväl som förnyelsebara, än de flesta andra länder

Mot. 1988/89

U219

Svensk livsstil i global skala skulle leda till snabb ekologisk kollaps. Vi måste sluta att planera för ökad förbrukning av råvaror och energi och anpassa oss efter ett solidariskt levnadsmönster.

Världsmarknad eller självtillit

I den internationella debatten om underutvecklingen kan urskiljas två huvudriktningar. Den ena betraktar underutvecklingen i huvudsak som en sorts eftersläpningsfenomen; därför gäller det att snabbast möjligt få in de fattiga länderna i samma sorts tillväxt- och världsmarknadsinriktade ekonomi som – menar man – har varit så framgångsrik för de rika länderna. Den andra ser underutvecklingen snarare som ett beroendeproblem; de fattiga är fattiga för att de har varit alltför beroende (ofta direkt underlydande i form av kolonier under västekonomierna). Dessutom – hävdar denna riktning – har de rika ländernas ekonomi inte alls varit enbart framgångsrik; den har ju skapat de enorma miljö- och resursproblem och sociala utslagningsfenomen som ingen materiell rikedom tycks kunna råda bot på. Dessa olika synsätt leder till helt olika syn på hur u-ländernas problem skall lösas. Enligt den första riktningen skall u-länderna hjälpas till en snabb tillväxt; det skall ske genom att de tvingas omstrukturera sig internt i "modern" riktning (dvs. marknadsliberal) och genom att de knyts till världsmarknaden i än högre grad än tidigare. Tanken är att alla länder skall bli rika genom export. Enligt den andra riktningen måste målet för u-länderna tvärtom vara ökad självtillit och minskat beroende av världsmarknaden; det anses enligt denna uppfattning inte sannolikt att alla världens länder samtidigt kan ha exportöverskott. Därför måste varje lands, varje regions, ja, varje lokalsamhälles basförsörjning ske i närområdet. Dessutom, menar denna uppfattning, kan det aldrig bli tal om att de fattiga länderna skall "hinna ifatt" de rika. En sådan resursförbrukning klarar inte jorden. Istället måste de rika ländernas resursförbrukning minska på väg till en konsumtionsnivå för alla som är långsiktigt hållbar.

Tyvärre framgår det av resonemangen i prop. 1988/89:100 bil. 5. C Internationellt utvecklingssamarbete, att den socialdemokratiska regeringen helt och hållet sluter upp bakom den tillväxtliberala utvecklingsmodellen. Det framgår av att man pläderar för att u-länderna skall förvandlas till exportländer, att man stödjer Världsbankens socialt destruktiva s.k. ekonomiska reformer, att man talar om behovet av tillväxt utan att närmare definiera vilken sorts tillväxt som avses och av sättet att resonera kring skuldskrisen. Regeringens stöd till Brundtlandskommissionens tro på tillväxten istället för fördelningen som instrument för en rättvisare värld är ett tecken på samma sak.

Vi förnekar inte att den svenska biståndspolitik, jämfört med många andra länders insatser, är progressiv och framförallt ekonomiskt jämförelse-

vis omfattande. Ändå är det risk för att mycket av det svenska biståndet blir långsiktigt resultatlöst, eftersom huvudinriktningen bygger på en, enligt vår uppfattning, felaktig syn på underutvecklingens orsaker och utvecklingens möjligheter. Miljöpartiet de gröna ansluter sig till självtillitsteorin; vi tror att u-länderna måste hjälpas till minskat beroende av världsmarknaden, att industriell tillväxt inte automatiskt löser problem, eftersom dess resultat ofta stannar hos eliter eller i bästa fall stadsbefolkningar, medan de stora majoriteter som fortfarande bor och lever på landsbygden gynnas mycket litet eller t.o.m. missgynnas genom de marginaliseringseffekter som är stads- och industritillväxtens motpol. Givetvis finns det ett stort kunnande kring dessa realiteter bland svenska biståndsarbetare. Det är beklagligt att regeringen alltmer låter sin allmänt nyliberala ekonomiska inriktning färga av sig även på biståndspolitiken. Miljöpartiet de gröna kan inte acceptera det. Tvärtom: Vi föreslår ett sjätte huvudmål för biståndet – *ökad självtillit*.

De biståndspolitiska målen

De svenska huvudmålen för utvecklingssamarbete är att främja resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomiskt och politiskt oberoende och demokratisk samhällsutveckling. Fr.o.m. budgetåret 1988/89 gäller dessutom ett femte mål: framsynt hushållning med naturresurserna och omsorg om miljön.

Vi anser att miljömålet måste lyftas fram kraftigt i biståndspolitiken. De från miljösynpunkt allvarliga misstag som begåtts av industrinationerna måste undvikas i utvecklingsländerna. När det gäller energisektorn är det av vikt att biståndet inte gynnar användning av vare sig kärnkraft eller fossila bränslen. Inom jordbruket är det av stor vikt att biståndet inte leder till ökat beroende av konstgödsel och bekämpningsmedel, vilka bidrar till miljöförstoring och ökar beroendet av transnationella företag.

Beslut om biståndprojekt ska därför innehålla:

- Miljökonsekvensbeskrivning
- Uppsatta miljö- och naturresursmål

Inriktningen på biståndsmålen

Vi ifrågasätter nuvarande syn på tillväxt som ett sätt att lösa problemen. En alltför stor andel av vårt nuvarande bilaterala bistånd går till det allmänna tillväxtmålet i form av exempelvis industristöd, medan en alltför liten andel går till landsbygdsutveckling, småskaliga projekt och stöd till frivilligorganisationer.

Vårt bistånd bör inriktas på:

- ökad självtillit och självförsörjning
- småskaliga projekt (vari det är möjligt för deltagarna att arbeta aktivt med eget inflytande och ansvar)
- ekologisk balans, som kan åstadkommas genom exempelvis förbättrade samodlings- och markmetoder, trädplantering, bevattning
- förbättrad utbildning om bl.a. varsamma odlingsmetoder, hälso- och näringslära
- minskad skuldbörda

- att det bundna biståndet skall vara anpassat till ekologiska förutsättningar.

Mot. 1988/89
U219

Vi yrkar att "självttillit" skall läggas till de biståndspolitiska målen såsom en sjätte huvudinriktning.

Frivilligorganisationernas erfarenhet

Sverige har förmånen att ha många frivilligorganisationer som skaffat sig en lång och gedigen biståndserfarenhet. Dessa organisationers engagemang och stora kontaktyta i utvecklingsländerna måste naturligtvis tas till vara och understödjas. De har under många år samlat stor kunskap om de olika biståndsländerna. Miljöpartiet anser att stödet till frivilligorganisationerna bör ökas.

Ökat stöd till kvinnor

Kvinnors situation i biståndsländerna måste ges särskild uppmärksamhet. Kvinnorna bär ofta de största bördorna – de brukar jorden, de har omsorg om barn, gamla, sjuka och handikappade, men har mindre inflytande över politiska beslut.

Med tanke på demokratimålet och på behovet av jordbruksutveckling är det avgörande att kvinnor nås av mer bistånd.

Miljöpartiet de gröna anser att den biståndsandel som riktar sig till kvinnorna bör öka kraftigt. Vid planeringen av dessa insatser skall frivilligorganisationernas erfarenhet av kvinnobistånd tas till vara.

Satsa mer på landsbygdsutveckling

För att motverka inflyttningen till storstäderna och de sociala problem som detta för med sig skall en större del av biståndet vara inriktat på landsbygdsutveckling. Genom att satsa på landsbygdsutveckling ökar möjligheterna för u-länderna att producera sin egen mat och därmed också självttilliten.

Bevara regnskogarna

Man skyller ofta avverkningarna på jordhungliga nybyggare som bränner skog för att få odlingslotter av kortvarig fruktbarhet. Men nybyggarna har ofta drivits bort från kringliggande bättre jordar, där företaget nu odlar exportvaror, etanolgrödor eller har betesmarker för biffdjur.

Regnskogarna verkar stabiliserande på jordens klimatsystem. Vad som kommer att hända när skogarna decimeras vet vi inte säkert, men troligt är att de förändringar som nu äger rum, t.ex. torkan i Afrika, delvis kan bero på de minskade skogsarealerna.

I och med avverkningarna försvinner stora områden som rymmer världens artrikaste ekosystem; ännu känner vi inte alla ingående arter. Med varje försvinnande art försvagas den globala miljöns "skydds nät". Det är därför mycket viktigt att regnskogen inte skövlas.

Miljöpartiet de gröna vill i år avsätta 1 miljard till en fond för att bevara regnskogarna, vilket vi hemställt om i annan motion.

Internationellt samarbete

Sverige deltar i en rad internationella organisationer, vilka på ett eller annat sätt driver eller påverkar miljöfrågor.

IAEA (FNs internationella atomenergiorgan) grundades 1957 och har som målsättning att "påskynda och öka kärnkraftens bidrag till fred, hälsa och välbefinnande världen över. . ."

Sverige är drivande i IAEA trots att Sverige har beslutat att kärnkraften skall avvecklas inom det egna landet. I FNs generalförsamling togs 1986 en resolution till stöd för IAEA, vilken bl.a. talar om vikten av att kärnkraften sprids till tredje världens länder. Den svenska regeringen ansåg inte att det fanns anledning att reservera sig mot detta.

– Såsom yrkas i en annan motion till riksdagen skall Sverige aktivt verka för att kärnkraften avvecklas globalt och att IAEAs uppgift i fortsättningen skall vara att påskynda kärnkraftens avveckling.

UNEP är FNs miljöorgan. Detta organ har funnits sedan 1972. Tillsammans med Världsnaturfonden och Internationella Naturskyddsunionen har man utarbetat "World Conservative Strategy" (WCS) – en strategi för internationellt agerande i miljö- och naturresursfrågor.

De tre övergripande målen i WCS är:

- att vidmakthålla de oundgängliga ekologiska processerna och livsviktiga systemen
- att bevara genetisk variation
- att säkerställa ett uthålligt, långsiktigt nyttjande av arter och ekosystem

Miljöpartiet de gröna anser att dessa målsättningar måste ges större spridning, så att de fullt ut förstås och tillämpas av makthavarna.

Miljöpartiet de grönas uppfattning är att Sverige inom de internationella organen aktivt skall arbeta för minskat resursslöseri, avveckling av kärnkraft och för att hejda miljöförstöringen. Sverige skall arbeta för att få till stånd internationella avtal för minskning av föroreningsutsläpp till luft och vatten.

För att få mer substans och effekt bakom internationella avtal och deklarationer krävs bättre samordning av insatserna (nationellt och internationellt) samt att större ekonomiska resurser av respektive regeringar ställs till förfogande för åtgärder på miljöområdet.

Varje land borde ha en "Foreign Environmental Policy Program" (internationellt miljöpolitiskt program), som formulerar en samlad, övergripande och långsiktig strategi för landets medverkan i det internationella miljöarbetet. Den skall bygga på insikten om miljöfrågornas centrala betydelse och om den nationella miljöpolitikens allt starkare beroende av åtgärder i vår omvärld. Vi yrkar att regeringen låter utarbeta ett sådant program för Sverige, som underställs riksdagen för godkännande.

Skuldkrisen och världshandeln

Tredje världens skuldkris har växt till ett av de största hindren för utveckling i de fattigaste länderna. De ökande räntorna har lett till att nettoflödet av kapital i världen har bytt riktning. Det går nu från u-länderna till i-världen. Som exempel kan nämnas att flera länder i Afrika avsätter runt 50 % av sina

exportinkomster till att betala räntor och amorteringar till i-världen.

Kraftiga åtgärder måste sättas in för att lösa skuldskrisen för de fattigaste länderna och för att ändra den orättvisa handelspolitik som till stor del tvingar fram lånekarusellen.

Den modell som regeringen tydligen tänkt sig att Sverige inom ramen för bistånd direkt eller indirekt skall medverka i vad gäller återbetalning av skulder kan vi inte acceptera. Det kommer att leda till en absurd "rundgång" om de rika biståndsländerna, som ofta också är långgivare, skall börja ta skuldhänsyn vid sin biståndsgivning. Särskilt menligt blir detta om Sverige blir ensamt; svenska biståndsmedel kommer då i realiteten att användas för att u-länder skall kunna betala tillbaka skulder till banker i USA, Japan och EG! Det kan vi inte godta.

Den grundläggande lösningen vore en total avskrivning av skulderna. En sådan modell kan idag förefalla orealistisk men kan bli verklighet snarare än man anar genom att u-länder antingen "går i konkurs" eller på annat sätt vägrar att betala (vilket visas av den aktuella krisen mellan Zaire och dess f.d. kolonialland Belgien, där Zaire hävdar att man "moraliskt" inte är skyldigt Belgien en centime efter allt man fått utstå under den belgiska kolonialismen).

En annan lösning är s.k. skuldköp (en oegentlig term eftersom det egentligen handlar om övertagande av lån). Tanken är att ideella organisationer eller eventuellt staters miljömyndigheter övertar lån av den ursprungliga långgivaren och får en låg andel av det ursprungliga beloppet, 30-40 %, kanske ännu mindre. Skuldlandet står fortfarande i skuld men kan nu "återbetala" i sin egen valuta genom att satsa på vissa typer av inhemska projekt, som godkänns av den nye långgivaren. Detta kan vara ett sätt att gynna viss intern utveckling, främst miljöskydd, i fattiga länder. Men det bör knappast direkt blandas ihop med biståndet.

Att regeringens filosofi i detta avseende är oklar framgår bl.a. av begreppsförvirringen. Rubriken lyder "Särskilda insatser i skuldtyngda länder", men i texten talas flera gånger om "betalningsbalansstöd". Enligt vår mening får skuldfrågan inte blandas ihop med biståndspolitik; gränserna mellan verkligt bistånd och förtäckt svensk handelspolitik är flytande nog redan. Vi yrkar därför på att de 640 milj. kronor som regeringen vill anvisa till denna verksamhet istället överförs till anslaget för särskilda miljöinsatser samt satsas på kvinnorelaterade åtgärder och frivilligorganisationer.

Biståndsanslagets fördelning på länder

Vi har över lag inget att invända mot regeringens bedömningar när det gäller biståndsanslag till olika länder. Liksom regeringen känner vi tvekan inför Etiopien, ett land som bedriver internt kolonialkrig i flera regioner och har orsakat större delen av grannlandet Sudans enorma problem med en miljon flyktingar. Dessvärre pågår också i Sudan inbördeskrig av ett slag som gör att vi inte nu kan föreslå att detta land görs till programland, vilket annars vore tänkbart. Vi förutsätter dock att regeringen, som hittills, har en välvillig inställning till bistånd i annan form till Sudan. Beträffande Etiopien kan vi

f.n. godta att tvekan manifesteras genom ett oförändrat anslag, men vi vill avisera krav på nedskärningar kommande år om inte tydliga tecken på beredskap till rimliga fredsuppgörelser i Eritrea och Tigray kan skönjas hos den etiopiska regeringen.

Vår största tvekan riktar sig dock mot Indien, ett land som förvisso är fattigt men samtidigt har råd att köpa vapen för enorma belopp. Vi hoppas att det inte finns något samband mellan Bofors-affären och det faktum att Indien hittills varit näst största biståndsmottagare efter Tanzania. Genom att regeringen föreslår oförändrat anslag till Indien men en ökning till Moçambique, halkar Indien nu ner till tredje plats. Samtidigt vill dock regeringen ha tillstånd att överskrida planeringsramen med ett belopp som är större än det årliga anslaget för att eventuellt dra igång ett vattenkraftverk, som motiveras av miljöskäl men samtidigt antas kunna ge svenska inkomster genom att projektet kan tillfalla ett svenskt konsortium! I avvaktan på detaljerade föredragningar under riksdagsbehandlingen kan vi inte godkänna detta förfarande. Den indiska militära verksamheten av olika slag innehåller förutom Bofors-affären så många oklara och tveksamma inslag att vi inte kan ställa oss bakom någon in blanco fullmakt att i ett slag mer än fördubbla årsanslaget till Indien bara för att projektet motiveras av miljöskäl; det återstår att bevisa att det stämmer.

Utökat bistånd med miljöhänsyn

SIDAs generaldirektör har nyligen uttalat att "gåvobiståndet bör upphöra inom 20 år" (flera tidningar 30-31/12 1988). Han motsätter sig också en ökning av enprocentsmålet. I och för sig finns det mycket i den intervjun som vi kan instämma i, inte minst konstaterandet att "för att Carl Thams dröm om en värld utan biståndshjälp skall gå i uppfyllelse krävs först och främst att u-ländernas skulder avskrivs". Just det, *avskrivs*. Benägenheten att avskriva dem torde inte öka hos långivarna om vissa länder börjar ge särskild hjälp för just skuldåterbetalning. Men inte ens om skulderna skulle avskrivas menar vi att bistånd kan avvaras under mycket lång tid. Det handlar nämligen inte enbart om att vissa länder kan "komma på fötter" (Tham nämner Botswana och Sydkorea), utan om att det enligt grön uppfattning bör ske en *internationell utjämning*. Dessutom är det, med vårt synsätt, de nationer som idag är materiellt rika som har en enorm skuld till de fattiga nationerna för flera århundrandens utsugning och förtryck. Därför finns det många skäl till att biståndet inte bara bör bestå utan i framtiden också öka, inte minst för att alla länder skall få kraft att ta itu med de gemensamma globala miljöproblemen.

Miljöpartiet de gröna förordar därför en parlamentarisk utredning om u-landsbiståndets fortsatta utveckling då enprocentsmålet är uppnått.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen beslutar att till bistånd genom folkrörelser och andra enskilda organisationer anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 200 000 000 förhöjt anslag på sammanlagt 775 000 000 kr.,

2. att riksdagen beslutar att till särskilda miljöinsatser anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 340 000 000 kr. förhöjt anslag på sammanlagt 465 000 000 kr.,

3. att riksdagen beslutar att till särskilda program (med särskild inriktning på kvinnors situation) anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 100 000 000 kr. förhöjt anslag på 428 000 000 kr.,

4. att riksdagen beslutar att under C 3 Andra biståndsprogram avslå förslaget om 640 milj. kr. till skuldyngda länder och anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med motsvarande belopp reducerat anslag.

5. att riksdagen beslutar att avslå regeringens begäran om att få överskrida länderramen beträffande Indien,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att ett sjätte biståndsmål bör inrättas, nämligen *självtillit*,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att biståndsanslaget till Etiopien budgetåret 1990/91 inte kan förbli oförändrat om inga tydliga tecken till konstruktiv freds vilja från den etiopiska regeringens sida kan skönjas beträffande konflikterna i Eritrea och Tigray.

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en parlamentarisk utredning bör tillsättas med uppgift att planera det svenska biståndets fortsatta utveckling utöver en procentmålet.

Stockholm den 24 januari 1989

Claes Roxbergh (mp)

Marianne Samuelsson (mp)

Per Gahrton (mp)

Jill Lindgren (mp)

Inger Schörling (mp)

Anna Horn af Rantzien (mp)